

राष्ट्रीय कृषि विकास योजनेअंतर्गत सेवाभावी/सहकारी  
संस्थांमार्फत गायी/म्हर्शीमध्ये शेतक-यांच्या दारात  
कृत्रिम रेतनाच्या सुविधा उपलब्ध करून देणेबाबत.

### महाराष्ट्र शासन

कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग,  
शासन निर्णय क्रमांक संकीर्ण २००९/ प्र.क्र . ३२२/ पदुम ४

मंत्रालय विस्तार, मुंबई - ४०००३२.

दिनांक :- २० जून, २००९.

**वाचा :** १) आयुक्त पशुसंवर्धन, यांचे पत्र क्र. एफवायपी-११(०८)/सीआर-१३५/१११३-१४/२००८/पसं ६,  
दिनांक १२ मे, २००८.

२) राष्ट्रीय कृषि विकास योजना कक्ष यांचे पत्र क्र. एमईटी-१००८/प्र.क्र. ७८/राकृवियो कक्ष,  
दिनांक २१ नोव्हेंबर, २००८ अन्वये राज्यस्तरीय मंजूरी समितीच्या दिनांक ७ नोव्हेंबर, २००८  
रोजी आयोजित सभेचे इतिवृत्त.

### प्रस्तावना :

राज्यात २००३ च्या पशुगणनेनुसार ८७.४४ लक्ष पैदासक्षम गायी /म्हर्शीची संख्या असून शासकीय व सेवाभावी संस्थांकडून या पैकी जवळपास २८ टक्के गायी / म्हर्शींना कृत्रिम रेतनाच्या सुविधा देण्यात येत आहेत. ११ व्या पंचवार्षिक योजनेअंतर्गत कृषि व संलग्न क्षेत्राचा विकास दर ४ टक्के गाठण्याचे धोरण शासनाने ठरविले आहे. यासाठी संकरित पैदासीद्वारे दुध उत्पादनात वाढ होऊन ग्रामिण भागात रोजगार निर्मातीस चालना मिळण्यासाठी राष्ट्रीय कृषि विकास योजनेअंतर्गत सेवाभावी संस्थांमार्फत गायी/म्हर्शीमध्ये शेतक-यांच्या दारात कृत्रिम रेतनाच्या सुविधा उपलब्ध करून देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधिन होती त्या अनुषंगाने खालील प्रमाणे शासन निर्णय निर्गमित करण्यात येत आहे.

### शासन निर्णय :

११ व्या पंचवार्षिक योजनेच्या कालावधीत राष्ट्रीय कृषि विकास योजनेअंतर्गत सेवाभावी/ सहकारी संस्थांमार्फत गायी/म्हर्शीमध्ये शेतक-यांच्या दारात कृत्रिम रेतनाच्या सुविधा उपलब्ध करून देणे या योजनेस याद्वारे प्रशासकीय मंजूरी प्रदान करण्यात येत आहे.

२. सेवाभावी/सहकारी संस्थांना त्यांच्यामार्फत निर्माण झालेल्या संकरित वासरु /सुधारीत पारडे यांच्यासाठी मानधन देय राहील.

३. कृत्रिम रेतनाच्या सुविधा शेतक-यांच्या दारापर्यंत उपलब्ध करून देण्यासाठी सेवाभावी संस्थेकडे सर्व मुलभूत सुविधा (प्रशिक्षीत मनुष्यबळ, द्रवनत्र पात्र, अ.आय. गन, शिथ, गोठीत रेतमात्रा, द्रवनत्र, दुचाकी वाहन इत्यादी) उपलब्ध असाव्यात. मुलभूत सुविधेसाठी शासनाकडून निधी उपलब्ध करून दिला जाणार नाही.

४. सेवाभावी/सहकारी संस्थेमार्फत प्राधान्याने विदर्भ, मराठवाडा व कोकण भागात कृत्रिम रेतनाच्या सुविधा देण्यात याव्यात.

५. कृत्रिम रेतनाच्या सुविधा उपलब्ध करून देताना सेवाभावी/सहकारी संस्थांनी शेतक-यांकडून रु. २१/- सेवाशुल्क वसूल करून संबंधित जिल्ह्याच्या जिल्हा पशुसंवर्धन उपायुक्त यांचेकडे दरमहा जमा करावेत.

६. आयुक्त पशुसंवर्धन यांनी सेवाभावी/सहकारी संस्थांकडून इच्छापत्रे (Expression of Interest) अन्वये प्रती संकरित/सुधारीत वासरांसाठी देय मानधनाचे दर मागवावे व ही कार्यवाही तात्काळ करण्यात यावी.

७. वरील प्रमाणे सेवाभावी संस्थांकडून प्राप्त झालेल्या दरास शासन मंजूरी प्राप्त करून घेण्यासाठी तसा प्रस्ताव आयुक्त पशुसंवर्धन यांनी शासनास सादर करावा.

८. या योजनेचे संनियंत्रण करण्यासाठी राज्यस्तरीय संनियंत्रण समिती व जिल्हा स्तरीय संनियंत्रण समितीचे खालील प्रमाणे गठन करण्यात येत आहे.

### **राज्यस्तरीय संनियंत्रण समिती**

१)	सचिव (पदुम) कृषि व पदुम विभाग मंत्रालय मूळवर्ड	अध्यक्ष
२)	आयुक्त पशुसंवर्धन, महाराष्ट्र राज्य, पुणे	सदस्य
३)	मुख्य कार्यकारी अधिकारी, मपविमं, अकोला	सदस्य
४)	सह सचिव (राकृतियो) कृषि व पदुम विभाग मंत्रालय मूळवर्ड	सदस्य
५)	उप सचिव (दुग्धव्यवसाय) कृषि व पदुम विभाग मंत्रालय मूळवर्ड	सदस्य
६)	अतिरिक्त आयुक्त पशुसंवर्धन, महाराष्ट्र राज्य, पुणे	सदस्य सचिव

### **जिल्हास्तरीय संनियंत्रण समिती**

१)	सभापती, कृषि पशुसंवर्धन व दुग्धशाळा समिती	अध्यक्ष
२)	जिल्हा पशुसंवर्धन उपायुक्त	सदस्य
३)	जिल्हा पशुसंवर्धन अधिकारी	सदस्य
४)	जिल्हा दुग्धव्यवसाय विकास अधिकारी	सदस्य
५)	पशुधन विकास अधिकारी, जिल्हा कृत्रिम रेतन केंद्र	सदस्य सचिव

९. ही योजना ११ व्या पंचवार्षिक योजनेत सन २००९-१० ते २०११-१२ या कालावधित राबविण्यात यावी.

१०. सदर योजना ११ व्या पंचवार्षिक योजनेत राज्यात राबविण्याकरिता सविस्तर मार्गदर्शक सुचना स्वतंत्रपणे निर्गमित करण्यात येतील.

**महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने.**

**( डॉ. मा.ना. सवाईसोनकांबळ )**

**अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन**

### **प्रत माहिती व योग्य त्या कार्यवाहीसाठी**

प्रधान सचिव, (कृषि व फलोत्पादन), कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मूळवर्ड  
आयुक्त पशुसंवर्धन, महाराष्ट्र राज्य, पुणे

आयुक्त दुग्धव्यवसाय विकास, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई<sup>१</sup>  
सह सचिव (राकृवियो) कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मूंबई<sup>२</sup>  
जिल्हाधिकारी, सर्व.  
मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद सर्व  
अतिरिक्त आयुक्त पशुसंवर्धन, महाराष्ट्र राज्य, पुणे  
मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र पशुधन विकास मंडळ, अकोला,  
उप सचिव (दुग्धव्यवसाय) कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मूंबई<sup>३</sup>  
प्रादेशिक पशुसंवर्धन सह आयुक्त, सर्व विभाग  
प्रादेशिक दुग्धव्यवसाय विकास अधिकारी, सर्व विभाग  
जिल्हा पशुसंवर्धन उपायुक्त, सर्व  
अधिक्षक कृषि अधिकारी, सर्व  
जिल्हा पशुसंवर्धन अधिकारी, जिल्हा परिषद, सर्व  
कार्यासन अधिकारी, पदुम-१ / पदुम-३ /पदुम- १६, कृषि व पदुम विभाग, मंत्रालय, मूंबई<sup>४</sup>  
निवड नस्ती.